

УДК 81'373.423 = 811.161.2 + 811.163.2

**СПІЛЬНІ ЛЕКСИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ
ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ МІЖМОВНОЇ ОМОНІМІЇ
(на матеріалі української та болгарської мов)**

Людмила ПОНОМАРЕНКО

*Київський славістичний університет
вул. Анрі Барбюса, 9, Київ, 03150
Кафедра слов'янської філології*

У статті розглядаються спільні лексичні елементи іншомовного походження, які зумовлюють виникнення міжмовної омонімії в українській та болгарській мовах. Зроблено спробу представити деякі типи омонімічних відношень, які на ширшому лінгвістичному матеріалі будуть узагальнені у дисертаційній праці.

Ключові слова: іншомовні слова, запозичення, інтернаціоналізми, неологізми, міжмовна омонімія, лексична система, закономірні відповідності.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики дедалі більше уваги приділяється вивченню міжмовних контактів, взаємозв'язку і взаємовпливу різних мов – як споріднених, так і близькоспоріднених.

Докорінні суспільно-політичні зміни, що спостерігаються в сучасному суспільстві впродовж останніх десятиліть, не могли не позначитися на процесах, які відбуваються як в українській, так і в болгарській мовах. Відомо, що революційні перетворення у мові відбуваються саме у період глобальних трансформацій у житті суспільства. Зміни, які виникають на рівні функціонування мови протягом тривалого часу, накладають відбиток на мовну систему загалом, не спричиняючи руйнування її основ. З огляду на це, у славістичній науці виникає необхідність виявлення і систематизації мовних перетворень, спричинених новою мовленнєвою практикою, і ретельного дослідження специфіки мовних процесів, що їх зумовлюють. Пресуппозицією для порівняльного аналізу розглядуваного тут аспекту змін у лексичній системі українського та болгарського ідіомів могла би бути констатація їх генетичної спорідненості у давній (праслов'янській) час і наявність істотної відмінності у їх внутрішній структурі на сучасному рівні функціонування, позначеному деякими спільними (інколи суперечливими) лініями розвитку (змін). На думку В. Коломієць¹, високий ступінь структурної подібності слов'янських мов, зумовлений їх близькою спорідненістю, забезпечує максимальну можливість повторення в них однакових структурних типів неологізмів, що також дає можливість чіткіше визначити причини структурних і функціональних

¹ Коломієць В.Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. Київ, 1973. С.5.

розходжень між ними. Посилаючись на цілком правильний висновок авторки про те, що з другої половини XIX ст. зазначені процеси становили чіткішу контактну єдність порівняно з довоєнним періодом, сьогодні, мабуть, можна відзначити, виходячи з інших екстралінгвістичних умов, що вказані явища навряд чи послабшали певною мірою: скоріше відбулося перенесення акцентів на інші сфери взаємовідношень, що позначилося на лексичних неологізмах кінця останніх двох десятиліть.

Беручи до уваги ці факти, зазначимо, що у статті розглядаються спільні запозичення в обох мовах, незалежно від часу їх проникнення. До того ж, тут представлено лише невелику кількість подібних лексем, входження, семантичне та граматичне оформлення яких обумовлено не тільки можливими різними вихідними базами для засвоєння у слов'янських мовах, а й неоднаковими умовами для їх адаптації, що визначаються лексико-семантичною організацією (синтагматикою) певної мовної системи, стилістичною організацією тощо.

До числа процесів, які активно діють у сучасній українській та болгарській мовах, належить запозичення іншомовної лексики, специфіка якого, безумовно, не вичерпується їхньою інтенсивністю. Слова, що з'явилися в даних мовах як результат запозичення, підлягають семантичним, словотвірним і стилістичним змінам, поряд із власне українською чи болгарською лексикою стають об'єктом дії усіх перетворень, що відбуваються в мовах. Це не є чимось новим, незвичайним, властивим саме цьому етапу розвитку мови: "процес запозичення вічний і загалом плідний, долі ж окремих слів неоднакові"².

У мовознавстві проблема збагачення мови численними іншомовними словами розглядається у багатьох дослідженнях, в яких простежуються зміни у її лексичному складі. Це, передовсім, праці О.Потебні, І.Огієнка, Ю.Жлуктенка, С.Семчинського, О.Муромцевої та ін. В останнє десятиріччя XX ст. значущість процесу запозичення іншомовної лексики привернула велику увагу до нього з боку багатьох дослідників. На сучасному етапі розвитку мовознавства двох слов'янських мов, з огляду на зміни, які відбуваються в них, принципового значення набуває питання про вироблення принципів і засад мовної політики, зокрема тих положень, що стосуються іншомовних запозичень. Інтенсифікація процесу запозичення й активна участь іншомовних слів у всіх основних мовних процесах, що спостерігаються в розглядуваних мовах, потребують не лише загального теоретичного осмислення, а й розробки конкретнішого механізму визначення етапів і ступенів адаптації запозичених лексем. Усебічний аналіз іншомовного слова, з'ясування доцільності та перспективності чи взагалі недоцільності його функціонування у мові і мовленні неможливе без звернення до мовленнєвої компетенції носіїв мови. Такий напрям наукового дослідження проблеми освоєння іншомовних лексичних запозичень є важливим й актуальним.

Як відомо, проникнення чужомовних елементів у ту чи іншу мову, факти лексичних запозичень є наслідком різноманітних форм контактування двох і більше лексичних систем – як генетично споріднених, так і віддалених між собою, оскільки "лексико-семантичні ряди будь-якої мови, окрім давніх елементів, завжди спрямовані на появу інновацій"³.

² Костомаров В.Г. Языковой вкус эпохи. Москва, 1994. С.105.

³ Рогаль М.С. Лексические заимствования в украинских летописях конца XVII–половины XVIII вв.: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Київ, 1969. С.3.

Особливої значущості набуває явище міжмовної омонімії, що проявляється і в сфері запозиченої лексики, основні ознаки якого полягають у наступному:

- міжмовні омоніми можуть створюватися у результаті збігу фонологічної зовнішності слів, що мають різне значення;
- міжмовними омонімами можуть бути етимологічно різні слова, в яких унаслідок різних фонетичних та словотворчих процесів у сучасній мові збігаються або є близькими фонологічний склад або графічний вигляд;
- міжмовні омоніми можуть виникати у слов'янських мовах внаслідок розходження значень загальнослов'янської лексики;
- до міжмовних омонімів відносимо й слова, запозичені з інших мов, які у сучасних мовах мають різні значення, хоча були запозичені з однієї мови;
- до міжмовних омонімів відносимо іншомовні слова, які за своїм фонетичним складом збігаються, але мають різне походження.

Найважливішим фактором виникнення міжмовних омонімів є мовні паралелі, під якими розуміють наявність спільних елементів (зокрема лексичних) у двох (у нашому випадку) споріднених мовах. Такі мовні паралелі можуть бути випадковими та закономірними. Перші лексичні паралелі можуть бути спричинені випадковим співзвуччям слів двох мов (тобто, коли слова двох мов збігаються у значенні, а етимологія у них різна, або коли відбувається випадкова співзвучність при повній відсутності спільності у значенні). Закономірні лексичні паралелі зумовлені свідомим запозиченням лексичних елементів однією мовою з іншої.

Таким чином, явище міжмовної омонімії, яке виникає внаслідок запозичення іншомовних слів чи інтернаціоналізмів в українській та болгарській мовах і принципи їх виділення визначають **актуальність** дослідження цієї проблеми. **Об'єктом** нашого дослідження є запозичені міжмовні омоніми та інтернаціоналізми у сфері лексики української та болгарської мов у плані змісту.

Мета пропонованої розвідки – визначення спільних лексичних елементів іншомовного походження, які є фактором виникнення міжмовних омонімів у двох слов'янських мовах, та здійснення порівняльно-типологічного зіставлення зазначених для аналізу запозичених лексичних одиниць у плані змісту.

Джерельну базу статті становить фактичний мовний матеріал, підібраний із словників іншомовних слів в українській та болгарській мовах, що вийшли з друку у другій половині ХХ ст., із засобів масової інформації та з Інтернету як нового інформаційно-комунікативного простору.

У дослідженні використані описовий та зіставний **методи** лінгвістичного аналізу.

Протягом століть українська мова взаємодіяла з мовами своїх найближчих сусідів і при цьому не уникала запозичень з віддалених мов. Запозичення як процес і наслідок не тільки збагачують будь-яку мову новими елементами, а й активізують пошук питомих мовних засобів, що відповідали б чужомовним відповідникам. Мовні запозичення можуть охоплювати лексичні, морфологічні або фонетичні засоби, що прийшли з мов інших народів унаслідок культурних, соціально-економічних та державно-політичних зв'язків. Зазвичай, народ переймає лексичні засоби разом з новою реальією. Іншомовні структури підпорядковуються фонетичним, морфологічним, словотвірним, синтаксичним законам мови, яка запозичує, тобто, пристосовуються до більшою чи меншою мірою відмінних умов існування. Відомі два шляхи проникнення чужомовних елементів: усний – за умов розгалужених розмовних контактів носіїв різних мов – та письмовий – запозичені засоби приходять через книжки, офіційні документи, приватні листи тощо. Кожна історична доба неоднаково впливала на

процеси та напрями поповнення іншомовною лексикою. Історично склалося так, що найпотужніші шари запозичень в українській мові становлять полонізми, латинізми, германізми й англiцизми. Латинські слова потрапляли до лексичної системи як через посередництво інших мов, так і безпосередньо з латини, що була міжнародною мовою освіти, культури, науки, дипломатії, теології та юриспруденції середньовічної Європи. Серед термінів з різних галузей науки й техніки помітно вирізняється група, утворена на базі структурних елементів давньогрецького та латинського походження (*автономія, дискредитація, реконструкція* тощо). Такі слова й вислови називають *інтернаціоналізмами*, або *європеїзмами*, оскільки вони запозичені з одного грецько-латинського джерела, функціонують у кількох мовах різних мовних груп, мають однакове лексичне значення та однаковий чи подібний фонетико-морфологічний склад. Упродовж кількох століть лексична система української мови поповнювалася польськими запозиченнями, особливо активним цей процес був протягом XIV–XVIII ст., коли різні українські землі перебували у складі Речі Посполитої або зазнавали культурного й економічного впливу з боку Польщі. Серед германізмів найбільшу групу становлять слова німецького походження, які потрапили до української мови від німецьких ремісників, купців, військових фахівців, колоністів, що з'явилися на наших землях ще в княжу добу, і через польське посередництво, яке особливо активізувалося в XIV–XVII ст.

Болгарську ж мову не випадково називають класичною і екзотичною. Класична – тому що це перша писемна мова слов'ян, а екзотична – бо вона значно відрізняється від усіх інших слов'янських мов як аналітичними рисами у своєму граматичному складі, так і великою кількістю запозичень із балканських мов. Саме тому її іменують ще і балканською мовою-еталоном. Серед усіх слов'янських мов найбільший вплив на болгарську мову мала російська мова. Особливо тісні зв'язки країна підтримувала з Росією у другій половині XVIII ст., саме тоді розпочалася російськомовна видавнича діяльність на болгарських землях, а також у післявоєнний час до початку перебудови. Лексична система мови значною мірою насичена латинізмами, що зумовлено проникненням даних запозичень через посередництво інших мов. Як безпосередні сусіди греків, болгари упродовж багатьох століть відчували вплив давньої грецької культури, що, зокрема, відобразилося у запозиченні великої кількості грецьких слів. Довготривале перебування Болгарії в османській неволі також наклало свій відбиток на лексичну систему мови, поповнивши її склад турцизмами, пов'язаними з адміністративним та торгівельним життям міст. З розвитком науки, культури та торгівельних зв'язків із західними країнами у болгарську мову почало проникати (цей процес триває понині) багато слів з французької, німецької, англійської та інших мов.

На початковому етапі іншомовні лексеми виконували номінативну функцію, називаючи нові предмети, властивості, процеси, невідомі поняття. Частина з тих, що адаптувалися в іншій мові, почала утворювати похідні слова, отримала семасіологічну функцію.

Оскільки найбільш придатною для запозичень є лексична підсистема мови, на кожному історичному етапі до неї потрапляють усе нові слова, які починають конкурувати з наявними у мові варіантами. У процесі конфронтації мов виникають лексеми, які мають додаткові відтінки у значенні або обмежену сферу вживання, але при цьому можливий і зворотній процес – уточнення і субституція запозиченого слова автохтонним, а також заміна розчленованих найменувань нерозчленованими.

Поширення лексичних запозичень могло відбуватися в умовах безпосереднього контактування представників різних етносів, які володіли кількома мовами. Білінгви як

одні з найбільш активних і впливових членів суспільства першими засвоюють інновації і передають їх іншим членам мовного колективу. Загалом встановити шлях запозичення – усний чи книжковий – на різних етапах мовного розвитку у деяких випадках доволі важко.

Вагомою причиною поширення лексичних інновацій є мовний престиж у широкому розумінні цього слова, тобто, йдеться не тільки про політичну, культурну, соціальну перевагу певної країни. Важливу роль відіграє новизна номінації, яка створює відчуття більшої виразності.

У сучасних лінгвістичних працях процес запозичення лексичних одиниць розглядається як перенесення лінійного і дискретного плану вираження (позначувального) та кумулятивного плану змісту (позначуваного). При цьому план вираження може змінюватися за умови незмінності плану змісту і навпаки⁴.

До основних ознак засвоєння слів належать:

- регулярне використання запозичень у словниковому складі (зокрема слов'янських мов), передавання їх від покоління до покоління;
- графічне пристосування методами транскрипції (запис вимови іншомовного слова відповідно до правил орфографії мови, яка запозичує) або транслітерації (передача оригінального написання слова літерами мови-реципієнта);
- фонетичне засвоєння як передача іншомовних фонем максимально близькими до них різномовними;
- семантична асиміляція – поява нових значень у запозиченого слова за збереження первинних;
- участь у процесі творення нових лексем;
- ліквідація фонетико-граматичних варіантів та відбір фонетично і граматично близької форми до приймаючої сторони.

Корпус міжмовних омонімів-іменників та прикметників, запозичених із різних мов, є неоднорідним за походженням як у якісному, так і в часовому планах. З одного боку, помітну групу утворюють слова, що належать до інтернаціонального міжмовного фонду, запозичені з грецької та латинської мов у більш віддалені і новіші періоди, а з другого – традиційні продовження спільнослов'янських та спільносхіднослов'янських впливів та взаємостосунків із західноєвропейськими мовами, де, власне, і проявляються нові, специфічні тенденції розвитку лексичного складу досліджуваних мов.

Одним із найбільш показових проявів міжмовних омонімічних утворень у досліджуваних мовах є інтернаціональні елементи – запозичення переважно з грецької та латинської мов. В.Акуленко пропонує комплексний підхід до аналізу цього універсального практично для усіх мов лексичного фонду – в синхронно-зіставному та етимологічному планах. Разом із тим, динамічний аспект цих лексичних когнатів, як зауважує автор, включає прояв фактів взаємовпливу, інтерференції, добір адекватних засобів при перекладі, що, безумовно, передбачає й вихід на категорію псевдоінтерлінгвістичності, або міжмовної омонімії. У цьому плані останні трактуються як перехідні випадки між повною тотожністю й абсолютною семантичною специфікою міжмовних паралелей. Сюди належать і випадки повного або часткового незбігу значень, умов їх реалізації, лексичної сполучуваності, потенції переносного уживання, стилістичного статусу та ін.⁵

⁴ Чарикова Е.И. О терминах “заимствование” и “освоение” при взаимодействии языков // Лексикология и фразеология: Новый взгляд. Раздел “Лексикология” Тез. 2-й межвуз. конф. Москва, 1990. С.151–154.

⁵ Акуленко В.В. Интернациональные элементы в лексике и терминологии. Харьков, 1980. С.34.

Таким чином, в українській та болгарській мовах іншомовні за походженням міжмовні омонімічні утворення у плані змісту можна звести до таких двох груп:

– міжмовні омоніми, які в мові-рецепторі у процесі семантичної адаптації та засвоєння відразу набували різних значень (як правило, по одному значенню в порівнюваних мовах), іноді з певною спільністю сигніфікативного плану;

– омонімічні одиниці з частковими семантичними розбіжностями (співвіднесені за прямим значенням, але відмінні за вторинним семантичним комплексом ЛСВ), що наближені до відносних омонімів, оскільки завжди мають типове значеннєве ядро.

На виникнення міжмовної омонімії у сфері запозиченої лексики впливають, передовсім, шляхи проникнення однієї чи іншої лексеми в кожную зі слов'янських мов, а також різний час виявлення запозичених слів у східних і південних мовах. Так, запозичення з грецької, турецької та італійської мов як для болгарської, так і для української є нерідко безпосередніми. Слова із зазначених мов нерідко потрапляли до болгарської мови з розгалуженою системою значень, а інколи і як лексеми-омоніми, порівняймо, болгар. *antika* (через тур. *antika* від іт. *antica*) 1) 'старовинний художній чи історичний предмет' та *antika* 2) (розм.) *зневажл.* 'хитра людина' (РЧДБЕ, 79-80). Українська мова сприйняла слово *antik* через французьку мову *antique* від латинської *antiquus*, яке вживається тільки зі значенням (*застар.*) 'старовинна річ', а в розмовній мові як 'дуже гарний, надзвичайний' (ССІС, 57). Звуковий комплекс 'баста', запозичений в болгарську мову з італійської, також є прикладом відображеної міжмовної омонімії. Порівн. болгар. *básta* 1) *імен.* маленька складка на одязі і *básta!* 2) *присл.* годі!, досить! (РЧДБЕ, 127). Українська мова запозичує слово *básta* лише у значенні 'досить' (ССІС, 97). Але простежуючи входження даної лексеми до слов'янських мов, можна відзначити швидкість засвоєння та утворення, здебільшого на українському підґрунті, похідних (*бастувати, забастувати, забастовка*).

Запозичені з французької мови слова (франц. *avance* від лат. *abante* – попереду) по-різному оформилися у зіставлюваних мовах: в українській мові *авáнс* I. (*фін.*) 1) 'грошова сума, яку перераховують заздалегідь у рахунок майбутніх платежів за виконані роботи'; 2) 'грошова сума, яку видають працівникові в рахунок заробітної плати'; 3) (*перен.*) робити аванси – 'загравати, подавати надію' (ССІС, 15) не збігається з болгарським ідіомом *авáнс* лише у прямому значенні (*спорт.*) завойована перевага у змаганнях, особливо при перегонах' (РЧДБЕ, 21). Цей приклад та багато інших дають підстави стверджувати, що значення лексем, запозичених з французької в болгарську мову, є ширшими, однак трапляються випадки, коли саме в українській мові запозичення проявляють різні відтінки значень. Наприклад, корелят в українській мові *ажіотáж* (франц. *agiotage* від італ. *aggio* – надбавка) 1) (*фін.*) 'штучне підвищення цін на фондовому ринку для одержання додаткового прибутку від спекулятивних операцій, на відміну від болгарського *ажіотáж* (РЧДБЕ, 41), яке вживається лише у фінансовій сфері, має ще й власне значення *ажіотáж* 2) 'надто бурхливе пожвавлення якої-небудь діяльності' (ССІС, 29–30).

Необхідно відзначити і той факт, що у процесі інтеграції та адаптації у слов'янських мовах іншомовних слів-омонімів можливе повне семантичне розходження. Підтвердження цьому може бути не тільки запозичення їх із різних мов, а й їх етимологія. Наприклад, входження до української мови лексеми *фарт*, яка походить від нім. *Fahrt*, зі значенням 'щастя, успіх' (ССІС, 703) абсолютно відрізняється від болгарського відповідника *фарт*, який походить з франц. *part* і вживається тільки в множині і в спортивній термінології як 'вид лижної мазі' (РЧДБЕ, 902). У лексичі

української мови на основі слова *фарт* утворюються похідні – *фартовий, підфортило*, які простежуються через молодіжний сленг. В українській мові іншомовне слово *кілер* (від англ. *killer*) вживається у значенні ‘професійний, найманий убивця’ (ССІС, 351), болгарській же мові притаманний відмінний за семантикою та наголосом відповідник – *килёр*, що походить з гр. через посередництво турецьк. *kiler* ‘маленьке приміщення в будинку для речей, продуктів й інших домашніх потреб; кладовка’ (РЧДБЕ, 399).

Аналіз семантичних структур загальнослов'янської лексики, запозичень, міжмовних омонімів зіставлених множин дає підстави зробити висновок про те, що лексичні системи у слов'янських мовах розвивались або паралельно, або, що трапляється частіше, розвиток проходив дивергентно, формувались лексичні структури, специфічні для кожної мови. У результаті виникають лексеми, що збігаються формально, тотожні, або такі, що мають деякі фонетичні відмінності, але різняться (частково або повністю) з функціонально-семантичної точки зору.

Поява, швидке засвоєння нових слів пояснюється високими темпами суспільного та наукового життя. Вхідженню в мову нових слів сприяють світові процеси інтеграції та глобалізації, поява всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, розвиток світового ринку й широкої рекламної мережі, економіки, інформаційних технологій, засобів комунікації, музики, спорту, туризму, участь у міжнародних культурних та спортивних заходах (конкурсах, фестивалях, олімпіадах), показах мод, посилення уваги до правових та релігійних проблем тощо.

Майже до кінця XIX ст. питання про доцільність чи недоцільність запозичення, про його потрібність чи непотрібність розглядалося з позиції проблеми чистоти мови: вчені, громадські діячі того періоду намагалися довести можливість заміни будь-якого запозиченого слова власним. Одним із перших, хто переконливо обґрунтував необхідність іншомовних запозичень, був І.Франко. У XIX–на початку XX ст. велика увага приділялася причинам іншомовних запозичень, але, по-перше, не було чіткого поділу на причини екстралінгвальні та лінгвальні, не було достатньої деталізації кожного з типів причин, а по-друге, у питанні про причини запозичення не було достатньо зорієнтованості на встановлення зв'язку причин запозичення з процесом освоєння слова у мові-рецепторі. Вперше поділ на екстралінгвальні та лінгвальні причини іншомовних запозичень та їх характеристику на матеріалі *англіцизмів* здійснила у своїй дисертаційній праці Л.Архипенко. Екстралінгвальні причини, які викликали таке бурхливе зростання запозичень, вона розподілила за такими основними групами: економічні, суспільно-політичні, наукові, соціально-психологічні, культурні та культурно-побутові. Не менш важливими є й лінгвальні причини, які роблять запозичення необхідним. До них авторка відносить:

- відсутність слова для називання нового предмета, нового явища, поняття тощо (*пейджер, дисплей, імпічмент*);
- потреба у слові, у називанні для усунення непорозуміння між партнерами (*інвестор, брокер*);
- потреба у позначенні комунікативно актуального поняття, тобто, якщо поняття стосується життєво важливих інтересів людей, то і слово, що його позначає, стає загальноновживаним (*ваучер, рекет, маркетинг*). Із часом комунікативна актуальність поняття може втрачатися і, відповідно, слово виходить із центру мовленнєвого спілкування на периферію (*ваучер*);
- необхідність у розмежуванні змістовно близьких, але все ж різних понять (*брифінг – прес-конференція, дилер – торговець*);

- необхідність спеціалізації понять у тій чи іншій сфері (*аудитор – бухгалтер-ревізор, метчинг – вирівнювання*);
- тенденція до заміни словосполучень й описових зворотів однослівними найменуваннями (*саміт – зустріч на найвищому рівні; ремікс – новий варіант, переробка старої мелодії, пісні*);
- тенденція до закріплення запозичень, які можна об'єднати у певний лексичний ряд, базуючись на їх загальному значенні й повторюваності будь-якого одного структурного елемента (слова з компонентом **-мен**: *шоумен, бізнесмен; -мейкер*: *іміджмейкер, відеомейкер*, слова з суфіксом **-ер (-ор)**, що називають особу, яка здійснює яку-небудь діяльність: *дилер, брокер, байкер, кілер*);
- наявність у мові-рецепторі усталених термінологічних систем, які обслуговують ту чи іншу галузь (наочним прикладом може слугувати система позначень в електронно-обчислювальній техніці – ця сфера обростає все новими іншомовними, англійськими за походженням, номінаціями (*принтер, Інтернет, ноут-бук, веб-сайт, веб-дизайн*));
- потреба в нових номінаціях як данина моді, престижності, підвищенню власного авторитету в очах оточення (*зрумінг, фріндж*)⁶.

Явище міжмовної омонімії простежується і серед нових англомовних запозичень, які паралельно ввійшли до української та болгарської мов. До слів-омонімів, які не мають між собою нічого спільного у семантичному плані, належать такі утворення, як укр. *сєрвіс* (англ. *service* – служба) ‘надання послуг для задоволення побутових потреб населення, а також служба, що надає такі послуги’ (ССІС, 620) – болг. *сєрвіс* (*спорт.*) 1) ‘в деяких іграх з м’ячем – удар по м’ячу, подача’; 2) ‘право заганяти м’яч у ворота’ (РЧДБЕ, 772). Часткове семантичне розходження простежується на прикладі типу – укр. *брєйк* (англ. *break* – перерва, злам) 1) ‘молодіжний танець з елементами пантоміми й акробатики’; 2) (*фін.*) ‘різке, неочікуване зниження цін на біржі’ (ССІС, 119) відповідно до болг. *брєйк* (англ. *break*), яке вживається тільки як ‘танець’ (РЧДБЕ, 151). Доволі популярні у наш час лексеми типу *монітор, моніторинг, антивірус* набули широкого вжитку не тільки у сфері комп’ютерних технологій, а й в інших галузях. Спробуємо надати їм семантичну характеристику. Значення слова *монітор* в українській мові, на відміну від болгарської, розрізняють семантично лише частково. Укр. *монітор* (англ. *monitor* від латин. *monitor* – той, що попереджає) позначає 1) ‘корабель для військових дій на березі’; 2) (*інформ.*) ‘пристрій для відображення текстової інформації в комп’ютері’ (СІС, 377) – болг. *монитор* має такі ж відповідники, але набуває ширшого вживання через значення ‘особа, яка застерігає, радить; радник’ (РЧДБЕ, 547). За таким принципом можемо дати оцінку лексемі *моніторинг* (англ. *monitoring* від латин. *monitor* – наглядач), яке у двох мовах має спільне значення ‘контроль за будь-яким процесом з метою виявити, чи відповідає він бажаному результату’. Але у даному випадку саме українська мова різниться інваріантом ‘збір інформації для вивчення громадської думки стосовно якогось питання’ (ССІС, 464). В укр. *антивірус* вживається зі значенням 1) (*фарм.*) ‘лікарський препарат, який має властивість затримувати розмноження мікробів, із яких його одержали’; 2) (*інформ.*) ‘програма, що виявляє вірус у пам’яті комп’ютера і нейтралізує його дію’ (СІС, 43). Відповідно у болгарській мові лексема *антивірусен* співпадає саме з варіантом, який вживається в інформатиці (РЧДБЕ, 22).

⁶ *Архипенко Л.М.* Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англійців у пресі кінця ХХ–початку ХХІ ст.): Автореф. дис.... канд. філол. наук. Харків, 2005. С.5–6.

Інтенсивність процесу запозичення передбачає подальше дослідження у визначеному напрямі. Виходячи з необхідності відмежувати доцільні, корисні запозичення від недоцільних, невиправданих, потрібно кожне доволі частотне слово розглянути крізь призму всебічної його оцінки на основі диференційних ознак різних типів. Саме вивчення міжмовної омонімії дає можливість визначити співвідношення між значеннями лексичних одиниць двох мов та виявити загальні тенденції у їх типологічному плані.

Список скорочень

РНДСБЕ – Речник на новите думи в съвременния български език / Под. ред. В. Бонжолова, А.Петкова. В.Търново, 1999.

РЧДБЕ – Речник на чуждите думи в българския език / Под. ред. на Ст. Илчев. София, 1982.

СІС – Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С.Я.Срмоленко. Харків, 2006.

ССІС – Сучасний словник іншомовних слів / Уклали: О.І.Скопненко, Т.В.Цимбалюк. Київ, 2006.

**GENERAL LEXICAL ELEMENTS OF FOREIGN ORIGIN
AS FACTOR OF ORIGIN OF INTERLINGUAL HOMONYMS
(on material of Ukrainian and Bulgarian language)**

L y u d m y l a P O N O M A R E N K O

*Kyiv university of Slavic studies
9, Anri Barbyusa str., Kyiv, 03150
Department of Slavonic philology*

The general lexical elements of foreign origin, which predetermine the origin of interlingual homonymy in the Ukrainian and Bulgarian languages, are examined in the article. An attempt to present some types of homonymic relations which on more wide linguistic material will be generalized in dissertation labour is done.

Keywords: foreign words, borrowings, internationalism, neologisms, interlingual homonymy, lexical system, appropriate accordances.

Стаття надійшла до редколегії 03.10.2007

Прийнята до друку 26.10.2007